

Relacje Chińskiej Republiki Ludowej z państwami Europy Środkowo-Wschodniej po 1949 roku

Feng Ping

Moja dysertacja doktorska dotyczy polityki zagranicznej Chin wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej po roku 1949. Konstruktoryzm został w niej używany jako teoria do analizy tożsamości Chin i jej ewolucji po 1949 roku. Poprzez wypracowanie tożsamości Chin, praca głównie omawia wpływ chińskiej tożsamości na chińską politykę zagraniczną wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej. W pracy wykorzystano analizę porównawczą do porównania chińskiej polityki zagranicznej wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej w sześciu różnych okresach, 1949-1978, 1978-1990, 1990-1995, 1995-2003, 2003-2010, a także od 2010 do chwili obecnej.

Państwa Europy Środkowo-Wschodniej to termin obejmujący państwa Europy Środkowej, trzy państwa bałtyckie i Europę Południowo-Wschodnią. Dla Chin termin ten jest nie tylko terminem geograficznym, ale także terminem ideologicznym. Większość państw Europy Środkowo-Wschodniej stanowią państwa byłego obozu socjalistycznego podczas „zimnej wojny”. W 2012 r. Chiny zaproponowały dwanaście punktów dotyczących stosunków z państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Termin państw Europy Środkowo-Wschodniej w dysertacji odnosi się do szesnastu państw występujących jako forum 16 + 1, państwa V4, (Polska, Węgry, Czechy, Słowacja i Słowenia, trzy państwa bałtyckie (Estonia, Łotwa, Litwa) i osiem państw południowo-wschodniej Europy: Rumunia, Bułgaria, Serbia, Czarnogóra, Chorwacja, Macedonia, Bośnia i Hercegowina, Albania.

W przeszłości już występowały związki między Chinami i państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Większość państw Europy Środkowo-Wschodniej uzyskała niepodległość po pierwszej wojnie światowej. Nawiązali wówczas stosunki dyplomatyczne z Republiką Chińską. Po drugiej wojnie

Zgodność odpisu z oryginałem
stwierdzam: 26.01.2021
Warszawa, dnia .....

Pełnomocnik Dziekana
ds. stopni naukowych i studiów doktoranckich
Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych UW

mgr Bożena Sikorska

światowej państwa Europy Środkowo-Wschodniej należały do bloku komunistycznego. Były to jedne z pierwszych państw, które uznały Chińską Republikę Ludową i nawiązały stosunki dyplomatyczne z Chinami.

W latach 1948-1978, w okresie władzy Mao Zedonga, zarówno Chiny, jak i państwa Europy Środkowo-Wschodniej należały do bloku socjalistycznego. Ich stosunki w dużym stopniu zależały od relacji politycznych z Moskwą. Istniały zarówno polityczne, gospodarcze i kulturowe więzi między Chinami a państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Podczas rewolucji kulturalnej w latach 60. i na początku lat 70. Chiny miały chłodne relacje polityczne z państwami Europy Środkowo-Wschodniej, z wyjątkiem kilku państw takich jak Rumunia, Albania

Od lat 70. do lat 90. XX wieku miał miejsce drugi okres. Kiedy Deng Xiaoping doszedł do władzy, Chiny rozpoczęły politykę otwartych i reform. Chiny zaczęły koncentrować się na rozwoju swojej gospodarki. Chiny dążyły do dobrych stosunków z państwami Europy Środkowo-Wschodniej i pragmatycznie współpracowały z państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Jeszcze państwa EŚW nie były priorytetowym kierunkiem polityki zagranicznej Chin.

Trzeci okres stosunków między Chinami a państwami Europy Środkowo-Wschodniej przypada na lata 1990-1995. W tym okresie państwa Europy Środkowo-Wschodniej doświadczyły transformacji politycznej i gospodarczej, która zaczyna kierować je ku Zachodowi. Zachowano tylko podstawowe powiązania gospodarcze. Od 1989 roku komunizm upadł w państwach Europy Środkowo-Wschodniej i Związku Sowieckim. Państwa Europy Środkowo-Wschodniej doświadczyły transformacji politycznej i gospodarczej. Państwa Europy Środkowo-Wschodniej zaczęły przyjmować wartości zachodnie i próbowały przystąpić do NATO i UE. Transformacja polityczna i gospodarcza w państwach Europy Środkowo-Wschodniej stwarza ogromne możliwości rozwoju krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Gospodarka państw Europy Środkowo-Wschodniej rozwija się szybko po transformacji politycznej i gospodarczej, a

państwa Europy Środkowo-Wschodniej stawiają sobie za cel nadrobienie zaległości w porównaniu z państwami Europy Zachodniej.

Zarówno w polityce krajowej, jak i międzynarodowej państwami Europy Środkowo-Wschodniej kładą nacisk na stosunki z państwami zachodnimi i próbują spełniać kryteria państw demokratycznych.

Na początku lat 90., ze względu na wydarzenia na Placu Niebiańskiego Spokoju w 1989 roku, Chiny zostały odizolowane w relacjach międzynarodowych. Relacje między Chinami a państwami Europy Środkowo-Wschodniej zostały wówczas zamrożone. Różnica między ideologią a systemem politycznym między Chinami a państwami Europy Środkowo-Wschodniej sprawiała, że współpraca w tej dziedzinie uległy stagnacji. Państwa Europy Środkowo-Wschodniej przeżywały wówczas silną atmosferę antykomunizmu. Państwa Europy Środkowo-Wschodniej przyjęły zachodnie wartości i krytkowały Chiny w kwestiach praw człowieka, Tybetu i Tai Wan. W latach 90. państwa Europy Środkowo-Wschodniej nawiązały współpracę dyplomatyczną z Tai Wan. Przywódcy państw Europy Środkowo-Wschodniej przyjmowali oficjalne wizyty lamy Dai Lai. Niewiele jest w tym okresie wizyt przywódców państwowych między Chinami a państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Współpraca gospodarcza między Chinami i państwami Europy Środkowo-Wschodniej jest w stagnacji.

W celu zakończenia chińskiej izolacji, podczas południowego tournée po Chinach Deng Xiaopinga w 1992 r. proponuje aby, Chiny zmieniły swoją politykę zagraniczną na "Biding time" i "utrzymanie niskiego profilu" oraz pogłębianie otwartej i zmieniającej się polityki zagranicznej. Chiny skupiłyby się na rozwoju gospodarki. W perspektywie relacji Chiny-Europa Środkowo-Wschodnia Chiny dostosowały swoją politykę zagraniczną do państw EŚW w oparciu o pięć zasad pokojowego współistnienia. Kiedy Premier Li Peng odwiedził Rumunię w 1993 roku, zaproponował "zasadę Bukaresztu" jako wytyczną do prowadzenia dwustronnych relacji z państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Relacje

między Chinami a państwami Europy Środkowo-Wschodniej stopniowo się normalizują. Coraz częstsze stają się wizyty dwustronne polityków między Chinami a państwami Europy Środkowo-Wschodniej po sformułowaniu "zasady Bukaresztu". Stosunki Chin z państwami Europy Środkowo-Wschodniej stopniowo się normalizują. W 1997 r. Prezydent Polski Kwaśniewski złożył wizytę w Chinach, która jest pierwszą wizytą prezydenta Polski w Chinach po transformacji politycznej i gospodarczej w Polsce.

Czwarty okres stosunków między Chinami i Europą Środkowo-Wschodnią trwa od 1995 do 2003 roku. Yang Zeming zastąpił Deng Xiaopinga w obowiązkach lidera politycznego Chin. Kontynuował dzieło Deng Xiaopinga, a w 2008 r. podjął się spuścizny po polityce zagranicznej Deng Xiaopinga. Chiny starały się szanować ideologiczną różnicę między państwami Europy Środkowo-Wschodniej i jednocześnie uczyć się na błędach z byłego bloku komunistycznego. Chiny skupiły się na rozwoju swojej gospodarki. W 2001 r. Chiny przystąpiły do WTO. Wzrasta handel między Chinami a państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Państwa środkowo-wschodniej Europy nadal nie są zasadniczym przedmiotem polityki zagranicznej w Chinach

Czwarty okres stosunków między Chinami a Europą Środkowo-Wschodnią przypada na lata 2004-2010 w okresie Hu Jintao. Chińska gospodarka rozwija się wówczas dość dynamicznie, a chiński rząd zachęca chińskie firmy do wyjścia na rynek zagraniczny. Jednocześnie państwa Europy Środkowo-Wschodniej dołączyły do NATO ze względów bezpieczeństwa, a niektóre państwa Europy Środkowej i Wschodniej dołączyły do UE. Chiny zaczynają koncentrować się na omawianym regionie, ponieważ większość państw Europy Środkowej i Wschodniej staje się członkami Unii Europejskiej. Wzrosła wymiana handlowa między Chinami a państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Chiny zaczynają inwestować w państwach Europy Środkowo-Wschodniej. Stosunki z państwami Europy Środkowo-Wschodniej zostały włączone do stosunków z Unią Europejską prowadzonych przez Chiny. W celu rozwoju stosunków z państwami

EŚW premier Wen Jiabao odwiedził Rumunię w 2005 r. I zaproponował nową "zasadę Bukaresztu", w której wspomniał, że Chiny dążą do prowadzenia współpracy gospodarczej i zwiększania wzajemnej komunikacji z państwami Europy Środkowo-Wschodniej.

Szósty okres stosunków między Chinami a Europą Środkowo-Wschodnią rozpoczyna się w 2012 roku, w okresie rządów Xi Jinpinga. Państwa Europy Środkowo-Wschodniej stały się bardzo ważnym regionem dla Chin pod rządami Xi Jinpinga. W 2012 r., Podczas wizyty premiera Wen Jiabao w Warszawie podczas szczytu Chiny-Europa Środkowo-Wschodnia, Chiny zaproponowały "dwanaście metod" prowadzenia relacji z państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Według wspomnianych dwunastu punktów Chiny dążyły do pogłębienia współpracy z państwami Europy Środkowo-Wschodniej w zakresie polityki, gospodarki i kultury. Chiny utworzyły specjalny sekretariat w ramach ministerstwa spraw zagranicznych zajmujący się relacjami z państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Chiny zaproponowały utworzenie 16 + 1 forum do kontaktów z państwami Europy Środkowo-Wschodniej. "16 + 1" jest umiejscowiony również w ramach inicjatywy "Pas i Droga", która jest główną ideą polityki zagranicznej Chin w erze Xi. Chiny ustanowiły również odpowiednie instytucje i mechanizmy wdrażania OBOR. Chiny założyły Azjatycki Bank Rozwojowy o wartości 100 miliardów dolarów. Chiny uruchomiły także 40 miliardów nowych jedwabnych funduszy drogowych na wdrożenie OBOR. Coroczne spotkanie Chin z państwami Europy Środkowo-Wschodniej odbywały się co roku od 2012 r. Po Warszawie szczyt 16 + 1 odbył się w Bukareszcie, w Belgradzie, w Suzhou, w Rydze, w Budapeszcie i w Sofii. W 2017 r. Chiny zorganizowały także szczyt "OBOR" w Bei Jing. Premier Beata Szydło z Polski, premier Viktor Orbán z Węgier oraz premier Aleksandar Vučić z Serbii jako szefowie rządów państw z regionu uczestniczyli w szczycie.

Moje badania polegały na przeglądzie literatury chińskiej polityki zagranicznej wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej w różnych okresach

politycznego kierownictwa Chin, aby dowieść, dlaczego istnieje różnica między różnymi chińskimi przywódcami w polityce zagranicznej wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej? I jakie są rezultaty tak zróżnicowanej polityki? Dokonano analizy dokumentów, oświadczeń rządu, monografii dotyczących polityki zagranicznej Chin wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej w aspekcie polityki, gospodarki i kultury. Badano wpływ czynników krajowych i międzynarodowych na tożsamość Chin, a z kolei jak tożsamość ta wpłynie na politykę zagraniczną Chin i politykę zagraniczną wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej. W opracowaniu znalazły się również analizy przemówień przywódców politycznych w Chinach dotyczących polityki zagranicznej Chin.

W celu przeprowadzenia powyższych analiz wykorzystano konstruktywizm jako podstawowy paradygmat naukowy. Analiza jest jakościowym badaniem polityki zagranicznej Chin wobec państw EŚW w historycznej perspektywie różnych chińskich przywódców. Główną metodą badawczą jest analiza porównawcza i studia przypadków. Zastosowanie znalazła również porównawcza analiza historyczna. Przywołano literaturę o polityce zagranicznej Chin wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej pod kolejnymi chińskimi liderami od 1949 roku. Główny przedmiot przeprowadzenia badań koncentruje się na Polsce, na Węgrzech, w Czechach, na Słowacji i w Rumunii. Porównując politykę zagraniczną Chin wobec państw EŚW, przeanalizowano również odpowiednie dane społeczno-gospodarcze oraz relacje handlowe między Chinami a wymienionymi państwami Europy Środkowo-Wschodniej.

Korzystam głównie z holistycznego konstruktywizmu, aby przeanalizować zmianę chińskiej polityki zagranicznej wobec państw EŚW w aspekcie czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Zastosowano studia przypadków takie jak: Polska, Węgry, Czechy, Słowacja i Rumunia jako *case study*.

Rozprawa dzieli się na pięć rozdziałów.

Pierwszy rozdział to wprowadzenie teorii konstruktywizmu we współczesnych stosunkach międzynarodowych. Przedstawia ewolucję teorii

stosunków międzynarodowych i rozwój teorii konstruktywizmu. Analizuje on główną ideę teorii konstruktywizmu, koncentrując się na konwencjonalnym konwertyzmie, który dostarcza różnych praktycznych doświadczeń w tej dziedzinie. W tym rozdziale wprowadzono trzy poziomy teorii konstruowania stosunków międzynarodowych, poziomu systematycznego, poziomu unii i poziomu holistycznego. Teoria anarchii Aleksandra Wendta wprowadza trzy kultury anarchistyczne. Alexander Wendt rozwija systemową teorię przez swoją "kulturę anarchii". Skupia się głównie na interakcjach między państwami. Tożsamość państw formuje interesy, które z kolei wpływają na politykę zagraniczną państwa. W "kulturze anarchii" Wendta istnieją trzy główne typy różnej anarchii. Kultura hobbesowska, która postrzega siebie nawzajem jako wrogów, kulturę Locke'a, która uważa się za rywali i kulturę kantowską, która postrzega siebie nawzajem jako przyjaciół. Państwa wspierały się wzajemnie w przypadku zagrożenia ze strony państwa trzeciego. Na politykę zagraniczną Chin wobec państw EŚW w okresie zimnej wojny ma wpływ kultura hobbesowska. Według Wendta istnieją dwa podejścia do kształtowania tożsamości, jednym jest naturalne podejście, które jest wynikiem rywalizacji ograniczonych zasobów. Drugim jest podejście kulturowe, przechodzące od pokoleń przez proces społecznego uczenia się i tak dalej.

Drugi rozdział analizuje ewolucję tożsamości Chin i chińskiej polityki zagranicznej od czasu utworzenia Chińskiej Republiki Ludowej. Analiza opiera się na holistycznym podejściu konstruktywistycznym. W pierwszym okresie, od czasów Mao Zedonga, historia wywiera silny wpływ na kształtowanie się chińskiej tożsamości. Nowo ustanowiona republika ludowa Chin przeżyła stulecie upokorzenia. Po ustanowieniu rządów komunistycznych Chiny znajdują się na obrzeżach systemu międzynarodowego. Tożsamość Chin polegała na tym, że Chiny chcą rozwijać państwo w oparciu o samowystarczalność. Chiny stają także państwem socjalistycznym opartym na ideologii marksistowskiej Lenina. Polityka zagraniczna Chin opierała się na współpracy z obozem socjalistycznym

podczas „zimnej wojny”, a ze względu na tradycję państwową Chiny są państwem antyimperialistycznym. Chiny przyjęły pięć zasad współistnienia i zajmują się relacjami z innymi państwami w oparciu o wspomniane zasady. Chiny klasyfikują się jako państwo trzeciego świata, a polityka zagraniczna Chin koncentruje się głównie na trzecim świecie.

W czasach Deng Xiaopinga Chiny zmieniają swoją tożsamość w świecie. Z powodu zmian wewnętrznych, kiedy Deng doszedł do władzy politycznej, Chiny chcą zbudować państwo socjalistyczne o chińskiej specyfice. Chiny przesunęły się z ideologii maoizmu i rozpoczęły otwartą i reformującą politykę zagraniczną. W latach 90., po wielkich zmianach w świecie, Chiny stały się także państwem odizolowanym z powodu wydarzeń Tian Anmen. Chiny zmieniają swoją tożsamość w polityce zagranicznej jako "Biding time, Hiding brightness, nie przejmując roli lidera, ale robiąc pewne rzeczy". Chiny chcą "wyraźnie obserwować, zabezpieczać swoją pozycję i spokojnie radzić sobie ze sprawami." Chiny zaproponowały ograniczenie współpracy w zagranicznej polityce stosunków międzynarodowych. Głównym celem Chin stał się rozwój gospodarki i pogłębianie reformy wewnętrznej.

W czasach Jiang Zemina Chiny przyjęły podobne zasady polityki zagranicznej wprowadzone przez poprzednika. Tożsamość Chin jest oparta na państwowości socjalistycznej o chińskiej specyfice, a jednocześnie Chiny stają się państwem rozwijającym się i gospodarką wschodzącą. Chiny dołączyły do WTO za czasów Jiang Zemina.

W czasach Hu Jintao gospodarka Chin rozwija się nadal dość dynamicznie. W świecie międzynarodowym pojawiają się opinie, które uważają Chiny za zagrożenie dotychczasowego ładu światowego. Aby stworzyć harmonijne środowisko dla rozwoju gospodarki, Hu Jintao zaproponował "Pokojowy rozwój" i "Harmonijny świat" jako polityczne hasła polityki zagranicznej Chin. Chiny pragnęły rozwijać się pokojowo i przyczynić się do globalnego dobrobytu,

zamiast kwestionować obecny porządek międzynarodowy i stanowić jego zagrożenie.

Kiedy Xi Jinping doszedł do władzy, Chiny stały się drugą największą gospodarką i pierwszym największym państwem w obrotach handlowych. Chiny przesunęły politykę zagraniczną z niskiego pułapu na dążenie do osiągnięcia wysokich celów. Chiny proponowały „chiński sen” jako wektor polityki wewnętrznej i zagranicznej i dążyły do urzeczywistnienia odmłodzenia chińskiego narodu. Chiny przyjęły bardziej asertywną politykę zagraniczną i coraz aktywniej działały w świecie międzynarodowym. Chiny chciały uczestniczyć w tworzeniu nowego ładu międzynarodowego, Chiny zaproponowały "OBOR", (Jeden Pas, Jedna Droga lub Jedwabny Szlak Ekonomiczny i Jedwabny Szlak Morski XXI wieku) jako główny kierunek polityki zagranicznej w dobie rządów Xi Jingpinga. Został on zainaugurowany w 2013 roku przez Xi Jingpinga podczas jego wizyty w Kazachstanie i Indonezji.

Analizę chińskiej polityki zagranicznej wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej można podzielić na sześć okresów. Pierwszy okres obejmuje lata 1949-1978, za czasów rządów Mao Zedonga. Drugi okres stanowią lata 1978-1990, okres kierownictwa politycznego Deng Xiaopinga przed transformacją polityczną i gospodarczą państw EŚW. Trzeci okres obejmują lata 1990-1994. Zamrożone stosunki między Chinami a państwami Europy Środkowo-Wschodniej ze względu na pogłębiające różnice w ideologii i środowisku międzynarodowym. Czwarty okres obejmują lata 1995-2004. Jest to czas, kiedy Chiny zaczęły ocieplać stosunki z państwami Europy Środkowo-Wschodniej, a jednocześnie Chiny przystąpiły do WTO. Piąty okres przypada na lata 2004-2010. Jest to czas, w którym większość państw środkowo-wschodniej Europy przystąpiła do UE. Chiny zaczęły inwestować w państwa Europy Środkowo-Wschodniej. Chińska polityka zagraniczna wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej znajduje się w ramach ich relacji z UE. Szósty okres przypada na okres od 2010 r. do chwili obecnej (2017 rok), kiedy Chiny zaczęły koncentrować

się na omawianym regionie i stworzyły ramy 16 + 1 do usystematyzowania swoich relacji z państwami Europy Środkowo-Wschodniej.

Rozdział trzeci i rozdział czwarty to próba analizy chińskiej polityki zagranicznej wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej. Rozdział trzeci kreśli historyczne relacje między Chinami a państwami Europy Środkowo-Wschodniej, głównie przed 2010 rokiem. Analizuje czynniki wpływające na politykę zagraniczną Chin wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej oraz jej wdrożenie. Wreszcie podejmuje się przedstawienia rezultatów takiej polityki zagranicznej.

Czwarty rozdział analizuje aktualne relacje Chin i państw Europy Środkowo-Wschodniej. Rozpoczyna się od okresu roku 2010. Analizuje transformację tożsamości Chin w czasach Xi Jingpinga i zmiany chińskiej polityki zagranicznej. Polityka zagraniczna "OBOR" omawiana jest głównie w tym kontekście.

Zgodnie z holistycznym podejściem, polityka zagraniczna Chin wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej jest również analizowana przez czynniki krajowe i międzynarodowe. Na propozycję "OBOR" mają bowiem wpływ zarówno czynniki wewnętrzne, takie jak spowolnienie chińskiej gospodarki, jak i chińskie firmy, które chcą zbadać rynek za granicą, oraz czynniki międzynarodowe, takie jak chińska teoria zagrożenia w społecznościach międzynarodowych i amerykańskie. przedstawiana w Chinach. W tym rozdziale Inicjatywa 16 + 1 omawia głównie politykę zagraniczną Chin wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej. Współpraca Chin z państwami Europy Środkowo-Wschodniej dotyczy głównie aspektów ekonomicznych i kulturowych w najnowszym okresie. Osiągnięcia 16 + 1 w ciągu ostatnich pięciu lat były wymieniane jako rezultat takiej polityki zagranicznej. W studium wykorzystano *case study* jako kluczową metodę badawczą. Uwaga została skupiona na pięciu państwach, Polski, Węgier, Czech, Słowacji i Rumunii, w celu przeanalizowania stosunków bilateralnych Chin z tymi państwami.

Piąty rozdział stanowi podsumowanie badań. W tym rozdziale przedstawiono ogólne wyniki badań w krótkim streszczeniu i odpowiedziano na

pytanie badawcze. Prognozy dotyczące przyszłości chińskiej polityki zagranicznej wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej znalazły się również w tej części rozprawy.

Dowiedziano, że polityka zagraniczna Chin wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej w czasach Mao Zedonga skupiała się głównie na aspektach politycznych. Polityka sojusznicza była przyczyną rozwoju dobrych powiązań gospodarczych i kulturowych z państwami Europy Środkowo-Wschodniej. W czasach Deng Xiaopinga i Jiang Zeminga polityka zagraniczna Chin wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej była bardzo ograniczona z powodu zamrożonych stosunków politycznych. Zachowane zostały tylko podstawowe powiązania gospodarcze. W czasach rządów Hu Jintao gospodarka stała się głównym tematem chińskiej polityki zagranicznej wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej. Chiny dążyły również do poprawy politycznych i kulturalnych więzi z państwami Europy Środkowo-Wschodniej. W okresie kierownictwa Xi Jingpinga Chiny dążyły do nawiązania współpracy z państwami Europy Środkowo-Wschodniej zarówno w sferze politycznej, gospodarczej, jak i kulturalnej.

Chińska zmienna polityka zagraniczna wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej w poszczególnych fazach powodowała różne skutki. W czasach Mao Zedonga zarówno Chiny, jak i państwa Europy Środkowo-Wschodniej należały do bloku komunistycznego. Chiny nawiązywały i utrzymywały dobre stosunki z państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Jednak w czasach Deng Xiaopinga i Jiang Zeminga po latach 90. wpływ Chin w tym regionie pozostawał dość ograniczony. Po 2004 r. Chiny zaczęły inwestować w omawianym regionie, jednak chińskie inwestycje są nadal ograniczone. Po zainicjowaniu OBOR państwa Europy Środkowo-Wschodniej chciały konkurować ze sobą i nawiązać dobre stosunki z Chinami, aby przyciągnąć chińskie inwestycje. Wpływy Chin w regionie zaczęły rosnać.

Należy wymienić ograniczenia moich badań. Po pierwsze, konstruktywizm nie może w pełni wyjaśnić chińskiej polityki zagranicznej wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej. Ekonomiczne i polityczne interesy współpracy z państwami Europy Środkowo-Wschodniej mogą być powodem, dla którego Chiny chcą współpracować z regionem. Obecna polityka zagraniczna Chin wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej może być również nakręcana przez geopolityczne i geo-ekonomiczne interesy

Po drugie, kiedy przeprowadzano badania, spotykano się z deficytem informacji i dokumentów dotyczących chińskiej polityki zagranicznej wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej. Na przykład, szczególnie w latach 90., dokumenty dotyczące chińskich stosunków z państwami Europy Środkowo-Wschodniej są bardzo ograniczone. Wpływało to na wyniki moich badań.

Po trzecie, podczas przeprowadzania badań wykorzystuję studia przypadków z Polski, Węgier, Czech, Słowacji i Rumunii jako *case study*. Jednak moim przedmiotem badań jest chińska polityka zagraniczna wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej. W mojej analizie występuje jednaście państw Europy Środkowo-Wschodniej. Tak więc wybrane studia przypadku nie mogą obejmować wszystkich relacji między Chinami a państwami Europy Środkowo-Wschodniej.

Co więcej, czas na przeprowadzenie badań był ograniczony. Nie można zapoznać się ze wszystkimi dokumentami chińskiej polityki zagranicznej wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej, które będą miały wpływ na wyniki moich badań.